

Sygn. akt *I ACa 532/15*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Górecki /spr./

Sędziowie: SSA Karol Ratajczak

SSA Ewa Staniszevska

Protokolant: st. sekr. sąd. Agnieszka Paulus

po rozpoznaniu w dniu 28 października 2015 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **K. K.**

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w S.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 7 listopada 2014 r. sygn. akt I C 2925/12

I. oddała obie apelacje;

II. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego.

Ewa Staniszevska Marek Górecki Karol Ratajczak

--	--	--

I ACa 532/15

UZASADNIENIE

Powódka – małoletnia K. K., po ostatecznym sprecyzowaniu żądania, wniosła o zasądzenie od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W. kwoty 40.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej w związku ze śmiercią jej ojca, A. K. oraz kwoty 250.000 zł zadośćuczynienia za krzywdę wyrządzoną śmiercią ojca, w każdym przypadku wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 23 stycznia 2012 r. do dnia zapłaty.

Pozwana domagała się oddalenia powództwa oraz zasądzenia kosztów procesu.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego na rzecz powódki 85.000 zł tytułem zadośćuczynienia (ponad 15.000 zł wpłacone w postępowaniu likwidacyjnym), oddalił dalej idące żądanie o zadośćuczynienie i żądanie zasądzenia odszkodowania z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej oraz rozstrzygnął o kosztach procesu.

Wyrok ten zaskarżyły obie strony, powódka w części oddalającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu, pozwany w części zasądzającej ponad kwotę 65.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami oraz co do kosztów procesu.

Powódka zarzuciła:

- naruszenie art. 446 § 4 kc przez błędne przyjęcie, że właściwą kwotą zadośćuczynienia będzie suma 85.000 zł,
- naruszenie art. 446 § 3 kc poprzez błędną wykładnię i przyjęcie, że pogorszenie sytuacji życiowej najbliższego członka rodziny zmarłego dotyczy tylko aspektu materialnego,
- błąd w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie, że wskutek śmierci ojca nie nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powódki.

Wskazując na te zarzuty skarżąca wniosła o zmianę wyroku poprzez zasądzenie na jej rzecz kwoty 175.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 26 lutego 2012 r. do dnia zapłaty, w tym kwoty 40.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej oraz kwoty 50.000 zł tytułem zadośćuczynienia i zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Z kolei pozwany zarzucił:

- naruszenie art. 6 kc poprzez przyjęcie, że powódka wykazała, że kwotą wyrównującą krzywdę powódki jest łącznie suma 100.000 zł,
- naruszenie art. 822 kc, art. 446 § 4 kc w zw. z art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych przez zasądzenie odszkodowania z pominięciem kryterium odpowiedniości, kryterium stopy życiowej ludności, w szczególności przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia oraz określenie wysokości zadośćuczynienia według zasad obowiązujących dla mierzenia krzywdy doznanej w wyniku uszkodzenia ciała,
- naruszenie art. 233 kpc przez pominięcie przy miarkowaniu wysokości zadośćuczynienia stopy majątkowej ludności, przemijalności traumy po śmierci osoby bliskiej oraz wniosków wydanej w sprawie opinii sądowej,
- naruszenie art. 98 kc w zw. z art. 102 kpc poprzez błędne zastosowanie.

Wskazując na te zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanego kwoty 65.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 26 lutego 2012 r. do dnia zapłaty i oddalenie powództwa w pozostałym zakresie oraz w zakresie kosztów postępowania przez ich stosunkowe rozdzielanie. Wniósł też o zasądzenie od powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Ewentualnie wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Poznaniu, z pozostawieniem mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje stron nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji, przyjmując je za własne. Wprawdzie pozwany zgłosił zarzut przekroczenia swobodnej oceny dowodów, ale odniósł go do wysokości zasądzonej kwoty zadośćuczynienia w danych i niekwestionowanych okolicznościach faktycznych, powódka zaś błędnie w

ustaleniach faktycznych dopatrywała się w ocenie, że wskutek śmierci ojca nie doszło do pogorszenia się jej sytuacji życiowej.

W istocie zatem strony podważyły subsumcję ustalonego stanu faktycznego pod zastosowane w sprawie normy prawne, co przy braku ingerencji Sądu odwoławczego w sferę ustaleń faktycznych, usprawiedliwiało ograniczenie uzasadnienia wyroku tego Sądu do wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa (art. 387 § 2¹ kpc).

Wysokość przyznanego zadośćuczynienia kwestionują obie strony – pozwany – wytykając jego zawyżenie, a powódka wskazując na jego zaniżenie. Ponieważ powódka skarży wyrok również w części oddalającej roszczenie o odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej, negując by pomyślane zostało ono tylko jako forma kompensaty uszczerbków majątkowych, wyjaśnienia w pierwszej kolejności wymaga jakiego zakresu szkód dotyczy każde z tych świadczeń.

Zgodnie z art. 446 § 3 kc sąd może przyznać najbliższym członkom rodziny zmarłego stosowne odszkodowanie, jeżeli wskutek jego śmierci nastąpiło znaczne pogorszenie ich sytuacji życiowej, a § 4 tego przepisu jest podstawą zasądzenia najbliższym członkom rodziny zmarłego odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę.

Należy się zgodzić z wypowiedzianym w piśmiennictwie oraz orzecznictwie poglądem, że po ustanowieniu art. 446 § 4 kc nie ma potrzeby ani podstaw do podtrzymywania dominującej wcześniej wykładni art. 446 § 3 kc i uznawania, że stosownym odszkodowaniem należnym na podstawie tego przepisu są objęte także uszczerbki niemajątkowe. Zdezaktualizowały się w nowym stanie prawnym poglądy o potrzebie wyrównywania takim odszkodowaniem trudno uchwytnych i niedających się ściśle obliczyć szkód majątkowych spowodowanych śmiercią osoby najbliższej, łączących się oraz przeplatających z następstwami w postaci m.in. wstrząsu psychicznego, utraty stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa, obniżenia aktywności życiowej, pogorszenia stanu zdrowia, poczucia pustki, uczucia osamotnienia. Wymienione następstwa śmierci osoby najbliższej są niewątpliwie uszczerbkami o charakterze niemajątkowym i jako takie powinny być w obecnym stanie prawnym wyrównywane już nie na podstawie art. 446 § 3 kc, lecz na podstawie art. 446 § 4 kc (por.: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2015 r., III CSK 173/14, LEX nr 1745796).

Stąd zawarte w apelacji powódki zarzuty o nieuwzględnieniu w zaskarżonym wyroku przy ustalaniu odszkodowania należnego na podstawie art. 446 § 3 kc pozaekonomicznych aspektów roszczenia o to odszkodowanie (pozbawienie powódki wskutek śmierci ojca opieki, wsparcia i pomocy w różnorodnych formach – np. przy remoncie pokoju, naprawie auta, w trakcie studiów) są całkowicie chybione merytorycznie w świetle zmienionego znaczenia art. 446 § 3 kc, po dodaniu art. 446 § 4 kc.

Z kolei oceniając adekwatność przyznanego zadośćuczynienia do skali doznanej przez małoletnią powódkę krzywdy, uwzględnić należało, że korekta w postępowaniu odwoławczym przyznanej przez sąd pierwszej instancji tytułem zadośćuczynienia sumy pieniężnej możliwa jest tylko wtedy, gdy jest ona rażąco nieadekwatna do rozmiarów doznanej krzywdy, stanowiąc wartość symboliczną lub nadmiernie wygórowaną. (por.: wyrok s. apel. w Katowicach z 7 maja 2008 r. Katowicach I ACa 199/08 LEX nr 470056, II AKa 11/08, wyrok s. apel. w Katowicach z 14 lutego 2008 OSA 2009/2/7).

Do kategorii krzywdy kompensowanej zadośćuczynieniem pieniężnym na podstawie art. 446 § 4 kc w przypadku utraty rodzica przez dziecko zalicza się w piśmiennictwie i judykaturze w szczególności takie uszczerbki niemajątkowe jak: wstrząs psychiczny, cierpienia psychiczne, spadek sił życiowych, przyspieszenie rozwoju choroby, uczucie smutku, tęsknoty, żalu, poczucie osamotnienia, utrata wsparcia, rady, towarzystwa, niemożność odnalezienia się w nowej sytuacji, zaburzenia w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny, pozbawienie osobistych starań rodziców o utrzymanie i wychowanie dziecka, poczucie sieroctwa, niższej wartości wobec rówieśników, zachwianie poczucia bezpieczeństwa, pogorszenie ogólnej sytuacji życiowej dziecka (por.: wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 3 czerwca 2011 r., III CSK

279/10, 10 maja 2012 r., IV CSK 416/11, 20 grudnia 2012 r., IV CSK 192/12, 7 marca 2014 r., IV CSK 374/13, 27 czerwca 2014 r., V CSK 445/13).

Te pierwiastki krzywdy aktualne są w przypadku powódki, która jak ustalił Sąd Okręgowy, zareagowała na śmierć ojca dużym stresem i niepokojem, przeżywając zrazu czas głębokiego smutku, rozpaczy, zniechęcenia, wycofania z relacji rówieśniczych, ciągłej tęsknoty i pustki, aktualnie zaś mimo upływu 4 lat od tej tragedii, nadal pielęgnuje wspomnienia po ojcu, ciągle za nim tęskniąc, bez oznak dawnej wesołości, spontaniczności i zainteresowania światem. W środowisku rówieśniczym powódka pozostała wyciszona, wycofana smutna, przeżywa swoją inność i doświadcza cierpień w konfrontacji z innymi dziećmi. O rozmiarze jej krzywdy decyduje jednak przede wszystkim, pozbawienie, niedającego się przecenić, udziału ojca w jej życiu, rozwoju, dorastaniu, dojrzewaniu, brak możliwości odwołania się do jego rady, wsparcia, możliwości liczenia na jego pomoc, we wszelkich sferach życia, zaspokajania z jego udziałem potrzeb psychicznych, jak i materialnych, budowania poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji życiowej.

Równocześnie brak w sytuacji życiowej powódki takich elementów krzywdy, które wskazywałyby na szczególnie powikłany przebieg żałoby po ojcu, w szczególności znamienne uszczerbkiem na zdrowiu psychicznym, czy fizycznym.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, przyznane zadośćuczynienie w wysokości 100.000 zł, adekwatne jest do skali doznanej krzywdy i w tym aspekcie nie może uchodzić, ani za rażąco nadmierne, ani za drastycznie zaniżone.

Wbrew zarzutom pozwanego jego wysokość uwzględnia przemijający, w pewnych wymiarach, charakter krzywdy po stracie osoby bliskiej i odrębność zasądzanego z tego tytułu zadośćuczynienia od zadośćuczynienia za doznane uszkodzenie ciała, czy rozstrój zdrowia przyznawane na podstawie art. 445 § 1 kc w zw. z art. 444 § 1 kc. Oczywiście rację ma skarżący, że przeżywanie bólu fizycznego i niesprawności ciała z reguły wiąże się z doznaniem krzywdy większej niż wynikająca ze śmierci osoby bliskiej, nie mniej dość znacznej rekompensaty pieniężnej domaga się także krzywda wynikająca z osierocenia we wczesnym dzieciństwie, które stanowi brzemię dźwigane przez całe życie, upośledzając wiele jego sfer. Nie można się zatem zgodzić ze skarżącym, że przypadek taki należy wartościować (przy szacowaniu należnego zadośćuczynienia) znacząco odmiennie.

Rację ma wprawdzie skarżący, że ocenny w swym założeniu wymiar zadośćuczynienia, pozostawiony uznaniu sądu, nie oznacza dowolności i winien odpowiadać standardowi sprawiedliwości nakazującemu, aby podobne przypadki rozstrzygać w miarę możliwości podobnie. Wysokość sum orzekanych w innych sprawach, w których pewne elementy stanu faktycznego są podobne, objęta však dyskrejonalnością sędziowską, może mieć jednak znaczenie jedynie pośrednie w tym sensie, że sumy zasądzone w podobnych sprawach nie powinny rażąco odbiegać od siebie (wyrok s.apel. w Łodzi z dnia 15 maja 2015 r., I ACa 1693/14 LEX nr 1733720). Jeśli sam pozwany twierdzi, że w praktyce orzeczniczej zasądzone w podobnych sprawach sumy nie przekraczają 80.000 zł, to nie sposób przyjąć, że zasądzona suma 100.000 rażąco od niej odbiega. Przede wszystkim jednak praktyka orzecznicza zna przypadki zasądzania sum zadośćuczynienia za śmierć osoby bliskiej znacznie przekraczających kwotę zasądzoną w niniejszej sprawie. O wysokości zadośćuczynienia decydują jednak w ostateczności realia każdej sprawy.

Wymóg zindywidualizowanego podejścia do każdej sprawy na plan dalszy przesuwają również takie kryteria zobjektywizowane jak stopa życiowa ludności, w szczególności przeciętne miesięczne wynagrodzenie.

Ogólny poziom życia społeczeństwa ma tu o tyle znaczenie, o ile wpływa na wynikające z zasądzonej sumy możliwości nabywcze uprawnionego. W zamożniejszym społeczeństwie osiągnięcie celu zadośćuczynienia - skompensowanie krzywdy przez użycie zasądzonej sumy na zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych - uzasadnia zasądzanie wyższych sum niż w społeczeństwie uboższym. Z drugiej strony, nieuwzględnienie przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa mogłoby prowadzić do - również niezgodnego z funkcją zadośćuczynienia - wzbogacenia uprawnionego.

Nie można jednak zgodzić się z pozwanym, by zasądzone odszkodowanie w wysokości 100.000 zł stanowiło wartość odbiegającą od realiów życia społecznego, wykraczając poza swój kompensacyjny charakter i prowadząc do wzbogacenia powódki, tym bardziej uwzględniając długofalowe skutki braku ojca.

W tym stanie rzeczy apelacje obu stron należało oddalić, a to na podstawie art. 385 kpc.

Na podstawie zaś art. 100 zdanie pierwsze kpc, wobec oddalenia apelacji obu stron, koszty postępowania apelacyjnego zniesiono wzajemnie między stronami.

Ewa Staniszevska Marek Górecki Karol Ratajczak